

Mijn eigen Serengeti

Rense Haveman

In de nieuwe Bijbelvertaling bleek het ineens verdwenen, tot mijn spijt: had ik het nu al die tijd verkeerd gehad en had het er nooit gestaan? Of was het wegvertaald? Dat zou dan alleen tot ons nadeel kunnen strekken! In dergelijke gevallen zit er maar één ding op: ik pak de stoere Statenvertaling er bij, een dik exemplaar dat ooit door iemand bij het oud papier was gezet en dat ik verwonderd en blij tussen de oude kranten had weggevestigd. De vertaling, die op last van de hoogmogende heren Staten Generaal werd gemaakt en waaraan de Nederlandse taal onverminderd schatplichtig is, staat dicht bij de grondtekst. Zo dicht dat hij bij tijd en wijle onbegrijpelijk begint te worden. Maar hier stond het toch duidelijk, in de verzen 11, 21 en 24 van het eerste Bijbelboek: “naar zijnen aard”. “En de aarde bracht voort grasscheutjes, kruid zaaiende naar zijnen aard, en vruchtdragend geboomte, welks zaad daarin was, naar zijnen aard.” En verderop weer, als het gaat over vissen en vogels en de landdieren. Tien keer staat dat woord er, “naar zijnen aard”. Door de herhaling krijgt het iets poëtisch. En nadruk ook. Als een wekerend refrein, dat ons wil aanzeggen dat alle soorten iets onuitsprekelijk eigens hebben waar wij mensen geen vat op hebben. Is het toeval dat de woorden ‘aard’ en ‘natuur’ in het Nederlands als synoniemen te gebruiken zijn?

Er zijn eindeloze discussies gevoerd over wat wel en wat niet natuur is. Over het natuurbeheer als tuinieren. Over wildernis-natuur, natuur-natuur en halfnatuurlijke natuur. Maar is natuur niet daar waar soorten hun ware aard kunnen tonen? Daar waar soorten zichzelf kunnen zijn? De soorten die tussen de klinkers van mijn oprit groeien en die samen het Bryo-Saginetum vormen zijn evengoed natuur als de leeuwen op de uitgestrekte Serengeti. Ze zijn er vanzelf gekomen, ongewild. Niet helemaal zonder dat de vorige bewoners van ons huis er invloed op uitoefenden natuurlijk, want zonder verharding met kieren geen Bryo-Saginetum! Maar toch, vanzelf, hun natuur volgend. Sinds vorig jaar is mijn oprit een soort rijker, *Juncus tenuis*, ongetwijfeld meegekomen aan mijn laarzen uit een of ander heideterrein. Voorzeker, geen alledaagse verschijning in de Betuwe! Maar de soort laat zich wel in zijn ware gedaante zien, zo. Dat doet *Juncus tenuis* namelijk: ongewild, onverwacht meekomen aan laarzen. Of aan andere poten natuurlijk, of veren of vacht. Volop natuur tussen de klinkers van een onbeduidende oprit in de Betuwse klei. Omdat de soort zijn ware aard kan tonen.

Zijn ware aard tonen: bij planten denken we dan al gauw aan de standplaats, aan de ecologie. En dat is terecht. Maar er is nog een kant aan die aard, en dat is de manier hoe die soort op die plaats komt, zijn verspreidingsmechanisme. Mijn *Juncus* kwam mee aan laarzen. Knikkend wilgenroosje doet het op de wind, mijn geliefde bramen in het spijsverteringsstelsel van vogels, Springzaad schiet zijn zaden van zich af, Hondsviooltje laat zich transporteren door mieren. Elke plant doet het op zijn eigen manier. Sommige soorten zijn in onze omgeving voor hun verspreiding zelfs afhankelijk van de mens, zoals de langhalmige graanonkruis-

den, die meegeogst en -uitgezaaid moeten worden met het graan. Alle soorten doen het naar hun eigen aard, en het areaal is daarmee een afspiegeling van die aard.

Ergens komen is één ding, maar daar dan ook blijven een tweede en niets is ooit zoals het al geweest is: soorten overkomen allerlei catastrofes waardoor ze gewonnen terrein moeten prijsgeven. En het kan ook altijd nog erger: zelfs de dispersiemogelijkheden kunnen vrijwel geheel wegvallen, door drastische veranderingen in het landschap of het wegvallen van vectoren. Door mensenhanden, of door natuurrampen: in de natuur is steeds alles in beweging. Of verloren terrein door soorten heroverd kan worden? Wellicht, maar ook als dat niet lukt is dat een gevolg van de eigenheid van de soort, ook door afwezigheid doen soorten hun diepste wezen kennen. In een wereld zonder traditioneel uitgevoerde graanbouw is er geen plaats voor akkeronkruiden, dat is nu niet anders dan vroeger. Dat is niet alleen afhankelijk van het bestaan van die ene graanakker, maar van een heel landbouwsysteem waardoor soorten zich door de eeuwen heen konden verplaatsen van akker naar akker, van steppe tot de Lage Landen. Valt het stelsel weg, dan ligt het in de aard van de soorten dat ze langzamerhand verdwijnen. Natuur dus, alles is zoals het altijd was. Behalve als de mens zich er mee gaat bemoeien. Wij zijn niet alleen de catastrofe die zonder blikken of blozen leefgebied van soorten ontnemt, we ontnemen ze ook nog de mogelijkheid om in die omstandigheden hun eigen aard te tonen als het ons zo uitkomt. Herintroductie noemen we dat. Niks overlaten aan de soort zelf. Nee, natuur, daar kunnen wij niks mee, tuinieren, dáár zijn wij goed in. Al die eigen-aardige soorten, daar kunnen we niet mee uit de voeten. Ze moeten aan onze eisen voldoen, ons ideaalbeeld weerspiegelen, ons geweten sussen. Als ze verdwijnen moeten ze dat zelf weten, maar wij zullen zorgen dat ze terugkomen! Op de door ons gewenste plek! Omdat ze daar horen...

Dat zegt meer over onze natuur dan over die van de soorten die we beroven van het enige dat ze van den beginne meekregen: hun eigen aard. En zo blijven we zitten met natuurloze natuur. Aardig van de buitenkant, misschien, maar ontaard, zielloos ten diepste. Profaan of profetisch, de vervloeking dat het land slechts doorns en distels zal voortbrengen als wij oppermachtige willen spelen spreek ik maar niet uit, bang dat dat nog te goed voor ons is. Ik koester mijn *Juncus tenuis*, die zo aardig was uit zichzelf naar mij toe te komen. Mijn eigen *Serengeti*.